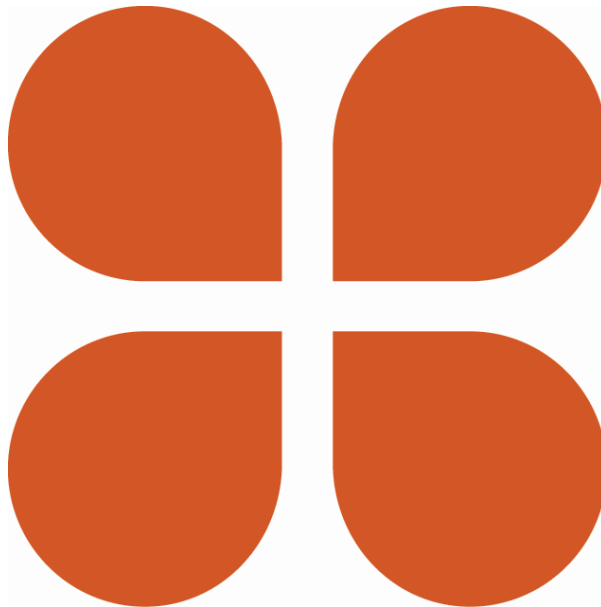

Runrapport från Riksantikvarieämbetet

Undersökning av en oregistrerad runristning i Halls kyrka, Gotland

Riksantikvarieämbetet 2014

Box 1114

621 22 Visby

www.raa.se

riksant@raa.se

Datum 2014-04-11
Dnr 3.5.1-01599-2014

Avdelning
Förvaltningsavdelningen

Enhet Kulturvårdsstöd

Författare Magnus Källström

Undersökning av en oregistrerad runristning i Halls kyrka, Gotland

Jag har den 16 maj 2011 undersökt och dokumenterat en putsristning med runor i Halls kyrka på Gotland. Ristningen som tidigare verkar vara okänd har sannolikt framkommit i samband med den utvändiga och invändiga restaurering som kyrkan genomgick 2007. Den är dock inte direkt omnämnd i dokumentationen från dessa arbeten (se L. Borgö & C. Boman, *Hall kyrka. Ut- och invändig restaurering 2007*, Länsmuseet på Gotland (2008), ATA). Jag noterade ristningen första gången den 17 juni 2010.

Runorna är ristade i korets norra innervägg ovanför korbänken, 73 cm Ö om korportalen och 20 cm ovanför den nisch som finns i nordväggen. Avståndet till trägolvet i korbänken är 143 cm. Ristningen är 5,5 cm lång och består av 1,5–3,3 cm höga runor.

Fig. 1. Inskriften på nordväggen. Foto M. Källström 2011.

Inskrift:

quema
5
Ave Ma[ria].
»Ave Maria.»

Till läsningen: Runan 1 har en ensidig och ganska lång **a**-bistav till vänster. Nedanför denna finns ytterligare en linje som sträcker sig 4 cm snett nedåt vänster. Denna är grundare än bistaven och sannolikt oavsiktligt tillkommen, möjligen t.o.m. i samband med framtagningen av ristningen. 2 **u** har en liten skada strax till höger om den nedre delen av huvudstaven. Runa 3 **e** är tydligt stungen. 4 **m** har en liten skada på huvudstaven. 5 **a** har ensidig bistav, som sträcker sig ganska långt ner. Därefter syns inga spår av runor. Möjligen är ytan skadad, men det mesta tyder på att inskriften är oavslutad.

Man kan möjligen också överväga att läsa den första runan som **ǰ o**, varvid runföljden 1–3 i stället ska återges som **oue**. Detta skulle kunna vara skrivning för det forndanska mansnamnet *Owe*, som finns belagt i Danmark från 1375 och framåt (*Danmarks Gamle Personnavne* 1 sp. 1063 ff., se även <http://www.k-blogg.se/2011/05/25/jungfru-maria-eller-ove/>). Trots att denna möjlighet väl inte kan uteslutas, verkar det dock troligare att det rör sig om en ofullständig *Ave Maria*-inskrift. Knappt tio sådana inskrifter är tidigare kända från Gotland, och de förekommer både på gravhällar och i putsinskrifter. Det bör noteras att ordet *ave* i dessa inskrifter till skillnad mot de flesta runinskrifter på fastlandet vanligtvis stavas med **f** och inte **u** (t.ex. **afe** G 60, G 62†, G 127, **afi** G 104Ea). De tidigare kända skrivningarna med **u** från Gotland utgörs endast av G 238b Källunge kyrka (**au mari**) samt en putsristning i Garda kyrka, som uppmärksammades av undertecknad i augusti 2010 (**āue mar--**). Till dessa kommer de två bindrunorna **āu āu** i G 179a Väte kyrka, vilka har tolkats som en ofullständig återgivning av *ave*.

På samma väggyta som runristningen i Halls kyrka också tre skeppsrisingar, inskrifter med latinska versaler (bl.a. namnet *ARENT*), bomärken, kors samt en inristad vapensköld med initialer och året 1594.

Vid besöket 2011 noterade jag ytterligare ett par ristningar, som eventuellt förtjänar att omnämnas. En finns i den östra smygen av koringången i sydväggen, 125 cm över trappstenen och 19 cm från vägglivet. Ristningen är överkalkad, men består av fyra ca 5 cm höga lodräta linjer, som möjligen kan vara runor. Bl.a. liknar det sista tecknet en **k**-runa.

Fig. 2. Ristningen i den östra smygen till koringången.
Foto M. Källström 2011.

En annan ristning finns sydsidan av det norra anfanget till den västra portalen i kyrkan, 130 cm ovanför golvet, under en målad djurfigur. Ristningen består av ett 10-tal ca 12 cm höga lodräta streck. Vissa erinrar om runor (bl.a. **k**), men den kan knappast karakteriseras som en runinskrift.

Stockholm 2014-04-11

Magnus Källström
docent, post-doc. inom runforskningsområdet

Kopia till:

Pär Malmros, Gotlands museum
Länsstyrelsen, Gotlands län
Hangvar-Hall församling